

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF VIETNAM'S INTEREST IN ASEAN ON LABOR AND EMPLOYMENT IN QUANG BINH PROVINCE IN THE FIELD OF GOODS AND LABOR FREEDOM

ĐÁNH GIÁ SỰ TÁC ĐỘNG CỦA VIỆC VIỆT NAM GIA NHẬP ASEAN ĐẾN LAO ĐỘNG, VIỆC LÀM TỈNH QUẢNG BÌNH QUA LĨNH VỰC TỰ DO HÀNG HÓA VÀ TỰ DO HÓA LAO ĐỘNG

Phan Thị Thu Hà

Trường Đại học Quảng Bình

ABSTRACT: *Joining Asean (AEC) is a right strategic step, bringing important and practical benefits to Vietnam. This is an important milestone and a breakthrough in Vietnam's international integration process, contributing to the implementation of the Party's policy of proactive and active international integration, including international economic integration. Government. Labor and employment is one of the important issues when Vietnam officially becomes a member of AEC. Joining AEC, Quang Binh province's laborers have the opportunity to access a large market with more than 600 million people; can participate in many different professions and fields. The AEC market will also create opportunities for local businesses to promote the export of goods, expand production and business, and create more jobs for domestic workers. Through this article, the author assesses the impact of Vietnam's accession to the AEC on labor and employment in Quang Binh province through a number of specific fields*

Key words: *Asean, Quang Binh, labor, employment, goods, impact.*

TÓM TẮT: *Gia nhập Asean (AEC) là một bước đi chiến lược đúng đắn, mang lại lợi ích quan trọng và thiết thực cho Việt Nam. Đây là dấu mốc quan trọng và là điểm đột phá trong tiến trình hội nhập quốc tế của Việt Nam, góp phần triển khai chủ trương chủ động và tích cực hội nhập quốc tế, trong đó có hội nhập kinh tế quốc tế của Đảng và Nhà nước. Lao động và việc làm là một trong những vấn đề quan trọng khi Việt Nam chính thức trở thành thành viên của AEC. Gia nhập AEC, lao động tỉnh Quảng Bình có cơ hội tiếp cận thị trường rộng lớn với hơn 600 triệu dân; có thể tham gia vào nhiều ngành nghề, lĩnh vực khác nhau. Thị trường AEC cũng sẽ tạo ra cơ hội cho các doanh nghiệp tỉnh nhà đẩy mạnh xuất khẩu hàng hóa, mở rộng sản xuất, kinh doanh, tạo thêm nhiều công ăn việc làm cho người lao động ở trong nước. Qua bài viết này, tác giả đánh giá sự tác động của việc Việt Nam gia nhập AEC đến lao động, việc làm tỉnh Quảng Bình qua một số lĩnh vực cụ thể.*

Từ khóa: *Asean, Quảng Bình, lao động, việc làm, hàng hóa, sự tác động.*

1. MỞ ĐẦU

Ngày 31 tháng 12 năm 2015, Việt Nam chính thức gia nhập Cộng đồng kinh tế ASEAN (ASEAN Economic Community - AEC). Việc hình thành AEC sẽ mang lại

nhiều lợi ích thiết thực cho các nước thành viên, tạo điều kiện thuận lợi để tiếp cận thị trường, giảm giá thành hàng hóa, dịch vụ nhờ việc xóa bỏ thuế quan, giảm tỷ lệ thất nghiệp, tạo thuận lợi cho việc di chuyển lao

động giữa các nước thành viên AEC.

Lao động và việc làm là một trong những vấn đề quan trọng khi Việt Nam chính thức trở thành thành viên của AEC. Cũng như nhiều địa phương khác trong cả nước, sau khi Việt Nam gia nhập AEC, tỉnh Quảng Bình đã rất quan tâm đến hoạt động thúc đẩy lao động Quảng Bình tích cực tham gia vào thị trường rộng lớn và nhiều tiềm năng này. Trong những năm gần đây, mỗi năm tỉnh Quảng Bình có khoảng 700 đến 1000 người lao động sang làm việc tại nước Cộng hòa Dân chủ Nhân dân (CHDCND) Lào làm việc, chưa kể lao động thuộc các xã biên giới qua lại tự do làm việc theo giờ, theo tuần mang tính thời vụ và thăm thân khoảng hơn 17.000 lượt người. Số lao động của tỉnh Quảng Bình đi làm việc sang các nước như Thái Lan, Singapore và Malaysia cũng tăng lên rất nhiều trong thời gian vừa qua. Tuy nhiên, vẫn còn rất nhiều khó khăn và thách thức. Chính vì vậy, để giải quyết tốt vấn đề lao động và việc làm của tỉnh Quảng Bình trong điều kiện Việt Nam gia nhập AEC hiện nay cần có sự nghiên cứu, đánh giá một cách khoa học, khách quan và toàn diện về những tác động của nó.

2. NỘI DUNG

2.1. Tác động của việc Việt Nam gia nhập AEC đến lao động, việc làm tỉnh Quảng Bình thông qua lĩnh vực tự do lưu chuyển hàng hóa

2.1.1. Tác động tích cực

- AEC mở ra một khu vực thị trường sản phẩm chung rộng lớn cho doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình

Từ trước tới nay, ASEAN luôn là đối

tác thương mại quan trọng của Việt Nam. Tính đến hết năm 2019, tổng kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hoá của Việt Nam với thị trường ASEAN đạt 47,3 tỷ USD. Các doanh nghiệp Việt Nam đã xuất khẩu hàng hóa sang khu vực thị trường ASEAN đạt trị giá 13,7 tỷ USD và chiếm 11,4% kim ngạch xuất khẩu của cả nước ra thế giới. Ở chiều ngược lại, các doanh nghiệp Việt Nam đã nhập khẩu xấp xỉ 17,6 tỷ USD hàng hóa có xuất xứ từ các nước ASEAN, chiếm 14,1% tổng kim ngạch nhập khẩu của cả nước từ tất cả các thị trường. ASEAN đang là thị trường xuất khẩu lớn thứ 3 của Việt Nam, sau Hoa Kỳ và Liên minh châu Âu và là thị trường nhập khẩu lớn thứ 3 của Việt Nam sau Trung Quốc và Hàn Quốc. Người tiêu dùng ASEAN sẽ có nhiều lựa chọn về hàng hóa và dịch vụ với giá cả thấp và chất lượng cao hơn. Thương mại và đầu tư nội khối có cơ hội phát triển nhanh chóng.

Theo số liệu thống kê năm 2019 trước thời điểm Việt Nam gia nhập AEC, tỉnh Quảng Bình có 3.603 doanh nghiệp đang hoạt động; trong đó có 19 doanh nghiệp nhà nước, 3.578 doanh nghiệp ngoài nhà nước, 6 doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài. Tổng sản phẩm tính theo giá hiện hành của tỉnh Quảng Bình là 33.259,8 tỉ VND; trong đó nông lâm và thủy sản 6.248,3 tỉ VND, công nghiệp và xây dựng 7.965,2 tỉ VND, dịch vụ 18.113,3 tỉ VND.

Với việc gia nhập thị trường chung AEC, các doanh nghiệp của tỉnh Quảng Bình sẽ có cơ hội dễ dàng tiếp cận thị trường AEC với hơn 620 triệu dân, đây còn là khu vực kinh tế phát triển năng động. AEC có các đối tác chiến lược như Trung

Quốc, Nga, Mỹ, Úc, Liên minh Châu Âu (EU), Nhật Bản, Hàn Quốc, Ấn Độ... vì vậy, hàng hóa sản phẩm của các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình có thể tham gia vào các thị trường này với tư cách là hàng hóa AEC. Thị trường được mở rộng và đa dạng, các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình có khả năng đa dạng hóa mặt hàng xuất khẩu; ổn định nguồn nhập khẩu và hạ giá đầu vào nhập khẩu, từ đó, góp phần cải cách quản lý, dịch chuyển cơ cấu kinh tế và thực hiện các mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội. Với gần 100% hàng hóa được tự do lưu chuyển trong nội khối, AEC tạo ra một khu vực thị trường hàng hóa chung giữa các nước ASEAN, mở ra cơ hội làm ăn kinh doanh lớn cho các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình.

Từ góc độ các doanh nghiệp, bên cạnh nhiều ngành được hưởng lợi từ việc xuất khẩu sang các thị trường AEC như sắt thép, máy móc thiết bị dụng cụ và phụ tùng, gạo, hàng dệt may và hàng thủy sản, sản phẩm điện tử và linh kiện, điện thoại các loại và linh kiện, v.v.; một số ngành khác cũng hưởng lợi từ nguồn cung nhập khẩu từ AEC với các chủng loại hàng hóa như xăng dầu các loại, gỗ và sản phẩm gỗ, máy móc thiết bị dụng cụ và phụ tùng, sản phẩm khác từ dầu mỏ, chất dẻo nguyên liệu, hàng rau quả, phân bón các loại, thức ăn gia súc và nguyên liệu, sữa và sản phẩm sữa.

Từ góc độ người lao động, khi các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình tham gia hoạt động sản xuất kinh doanh trong AEC và mạng lưới sản xuất toàn cầu thành công sẽ mở rộng quy mô sản xuất, thu hút, sử dụng thêm nhiều lao động của tỉnh Quảng Bình góp phần quan trọng vào giải quyết

việc làm, giảm thất nghiệp, tăng thu nhập, nâng cao đời sống vật chất tinh thần của người lao động.

- AEC thúc đẩy hàng hóa của doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình hội nhập sâu hơn vào kinh tế khu vực và toàn cầu

Tham gia vào AEC, những tác động tích cực từ thị trường này sẽ giúp cho các doanh nghiệp sản xuất kinh doanh của tỉnh Quảng Bình có sự chuyển biến mạnh mẽ trong việc nâng cao nhận thức, xây dựng và hoàn thiện chiến lược kinh doanh phù hợp hơn với yêu cầu hội nhập khu vực và quốc tế. Việc thực hiện các cam kết trong AEC và các cam kết giữa AEC với các đối tác chiến lược của AEC như Mỹ, Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, Ấn Độ, Úc ... tạo nền tảng để doanh nghiệp Quảng Bình tiếp tục mở rộng thị trường lưu chuyển hàng hóa ra các đối tác ngoài AEC, nhất là các nước lớn. Thực hiện các cam kết về lưu chuyển hàng hóa trong nội khối AEC và các đối tác của AEC, doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình có khả năng tham gia sâu rộng hơn vào các khuôn khổ hợp tác khu vực và quốc tế, qua đó góp phần nâng cao năng lực cạnh tranh quốc tế.

Gia nhập AEC, tham gia vào một sân chơi chung và chịu áp lực cạnh tranh từ các đối tác khu vực cả về trình độ quản lý, công nghệ và nhân lực sẽ buộc các doanh nghiệp Quảng Bình phải tự cải tổ, thay đổi, nâng cao năng lực cạnh tranh để có thể tồn tại và phát triển. Các doanh nghiệp Quảng Bình sẽ được hưởng lợi lớn nhờ phát huy hiệu quả từ quy mô để tăng năng suất và giảm chi phí sản xuất, dẫn tới giá cả hàng hóa cạnh tranh. Điều quan trọng nhất là khi tham gia

vào AEC, doanh nghiệp Quảng Bình có thể tạo nên sự liên kết chuỗi giữa các doanh nghiệp ASEAN, đóng góp vào tăng trưởng của doanh nghiệp nói riêng, tỉnh Quảng Bình nói chung. Bên cạnh đó, định hướng cải thiện môi trường kinh doanh, tạo thuận lợi cho thương mại mà ASEAN đang đặt ra cho giai đoạn 2015-2025 sẽ góp phần thúc đẩy hoạt động đầu tư, kinh doanh của các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình. Ngoài ra, tham gia hợp tác AEC tạo cơ hội để các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình cải thiện năng lực cạnh tranh; tạo cơ hội để các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình tiếp tục thay đổi cơ cấu xuất khẩu theo hướng tăng giá trị gia tăng (từ xuất khẩu nguyên liệu thô sang mặt hàng có chất lượng cao); nâng cao năng lực và hiệu quả của nguồn nhân lực Việt Nam...

Việt Nam gia nhập AEC tạo ra khí thế và động lực cho doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình trong quá trình “bơi ra biển lớn”. Gia nhập AEC, một khu vực thị trường chung năng động với nhiều cơ hội mở ra, các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình đã có thể chuẩn bị tư thế và hành tranh cho tiến trình hội nhập mạnh mẽ sắp tới.

2.1.2. Tác động tiêu cực

- Sức ép cạnh tranh hàng hóa từ các nước trong AEC

Với cơ cấu sản phẩm tương đối giống nhau ở cả 10 nước AEC, việc mở cửa thị trường sẽ tạo ra áp lực cạnh tranh rất lớn đối với các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình, đặc biệt là các doanh nghiệp nhỏ và vừa, doanh nghiệp có sức cạnh tranh yếu ở các ngành vốn được bảo hộ cao từ trước tới nay. Gia nhập AEC, các doanh nghiệp Quảng Bình

hoạt động ở một số ngành sẽ phải chịu tác động tiêu cực từ hội nhập do phải đối mặt với cạnh tranh cao trong AEC như ô tô và linh kiện, sắt thép, linh kiện và phụ tùng xe máy, máy móc thiết bị dụng cụ và phụ tùng, xe đạp và phụ tùng, rượu bia, sản phẩm chất dẻo, giấy các loại. Do đó, việc tiếp tục công tác thông tin để doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình nhận thức rõ về sự cạnh tranh là thiết yếu để doanh nghiệp chủ động vươn lên trong hội nhập AEC.

Gia nhập AEC, các nước sẽ mở rộng thị trường xuất khẩu cho hàng hóa của Việt Nam nhưng đồng thời Việt Nam cũng phải mở cửa cho hàng hóa của các nước khác trong khối AEC vào Việt Nam. Điều này sẽ tác động rất lớn đến các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình vốn là những doanh nghiệp nhỏ và vừa, lợi thế xuất khẩu sẽ ngày càng giảm do cạnh tranh gay gắt. Các doanh nghiệp của tỉnh Quảng Bình có khả năng cạnh tranh yếu sẽ gặp thách thức nghiêm trọng khi phải đối mặt với sức ép cạnh tranh khi hàng hóa từ các nước AEC tràn vào Việt Nam, nhất là Thái Lan, Malayxia. Hiện nay, đa số doanh nghiệp của tỉnh Quảng Bình là doanh nghiệp nhỏ, năng lực cạnh tranh hạn chế, bước vào "sân chơi" AEC, các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình sẽ phải đối mặt với nguy cơ “thua ngay trên sân nhà”.

Khi các mục tiêu AEC được hoàn tất, nhất là các cam kết trong AEC được thực thi nghiêm chỉnh sẽ tạo ra nhiều sức ép đối với tự do hàng hóa của các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình từ các khía cạnh khác nhau như: hình thức, kiểu dáng, chất lượng, thuế suất, tiêu chuẩn vệ sinh an toàn thực phẩm...

Một vấn đề quan trọng khác là doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình sẽ giảm khả năng cạnh tranh hàng hóa khi Việt Nam đã và đang từng bước thực thi các cam kết về cắt giảm thuế đối với hàng hóa nhập khẩu từ AEC. Theo cam kết cắt giảm thuế của Việt Nam trong CEPT-ATIGA, Việt Nam sẽ cắt giảm thuế về 0% cho tất cả các mặt hàng trao đổi trong ASEAN (ngoại trừ các mặt hàng trong Danh mục loại trừ chung) với lộ trình cho hầu hết các dòng thuế là năm 2015 và 7% dòng thuế còn lại là năm 2018. Hải quan điện tử là một nội dung quan trọng đang được thực hiện nhằm các mục tiêu trên. Việc thực hiện thủ tục hải quan điện tử ở Việt Nam về cơ bản đã đạt được các mục tiêu như rút ngắn thời gian thông quan, và giảm các yêu cầu về các giấy tờ kê khai. Việt Nam cũng đang xây dựng chương trình Một cửa quốc gia (Vietnam's National Single Window - VNSW) nhằm tạo thuận lợi tối đa cho thương mại. Bên cạnh các nội dung trên, Việt Nam cũng đang nỗ lực đơn giản hoá hệ thống các giấy phép, giấy chứng nhận bao gồm giấy phép xuất khẩu, nhập khẩu, giấy chứng nhận xuất xứ (C/O), giấy chứng nhận vệ sinh kiểm dịch, giấy chứng nhận an toàn thực phẩm. Các nỗ lực này thể hiện qua hệ thống eCoSys (hệ thống xin cấp C/O qua mạng) cũng như việc cấp phép nhập khẩu tự động. Việc cắt giảm thuế và đơn giản hóa hàng rào bảo hộ mậu dịch sẽ tạo điều kiện để hàng hóa của các nước tiêu biểu trong AEC như Thái Lan, Malaysia, Singapore, Lào ...thâm nhập thị trường tỉnh Quảng Bình. Hàng hóa của các doanh nghiệp tỉnh Quảng Bình trong các lĩnh vực nông - lâm - thủy sản, du lịch dịch vụ sẽ có nguy cơ “thất bại”

ngay trên sân nhà.

2.2. Tác động của việc Việt Nam gia nhập AEC đến lao động, việc làm tỉnh Quảng Bình thông qua lĩnh vực tự do hóa lao động

2.2.1. Tác động tích cực

- AEC mở rộng thị trường lao động, tạo nhiều việc làm cho người lao động

Theo dự báo của Tổ chức Lao động quốc tế ILO (2015), khi gia nhập AEC số việc làm của Việt Nam sẽ tăng lên 14,5 % vào năm 2025 trong những ngành sản xuất gạo, chế biến lương thực, dệt may, vận tải và xây dựng. Nhu cầu việc làm đối với lao động có tay nghề tăng 28 %, lao động kỹ thuật cao tăng 13 % và lao động có trình độ kỹ năng thấp tăng 23%. Thị trường lao động được mở rộng cho phép lao động của tỉnh Quảng Bình tự do di chuyển qua lại giữa các nước thành viên để tìm việc làm tốt hơn theo quy tắc “nước tràn về chỗ trống”. Cơ hội việc làm ở nước ngoài đối với lao động của tỉnh Quảng Bình theo đó cũng tăng dần, mở rộng khả năng học hỏi, nâng cao tay nghề. Với lợi thế giá nhân công rẻ, chắc chắn lao động của tỉnh Quảng Bình sẽ thu hút nhiều đầu tư nước ngoài hơn so với các nước khác trong khu vực. Do đó, số việc làm mới được tạo ra tăng thêm, người lao động có cơ hội tìm được việc làm cao hơn.

Hội nhập AEC cũng là cơ hội lớn cho lao động của tỉnh Quảng Bình có kỹ năng, thông thạo ngoại ngữ tìm được việc làm hợp pháp cho chính mình trong AEC, nhất là các thị trường như Malaysia, Singapore, Thái Lan, Brunei, Philippines. Lao động của tỉnh Quảng Bình sẽ được làm việc trong môi trường chuyên nghiệp, có cơ hội để tiếp

thu, trao dồi kỹ năng đặc biệt là ngoại ngữ, học hỏi công nghệ mới và cách quản lý mới từ nước ngoài. Lao động của tỉnh Quảng Bình có lợi thế về nguồn lao động trẻ đông đảo, khéo tay, học nhanh và làm việc chăm chỉ, có thể cạnh tranh với các nước trong khu vực về lao động phổ thông. Trong khối ASEAN thì Singapore, Malaysia và Thái Lan là những nước nhận nhiều lao động nước ngoài nhất (nhận thuận) trong khi các nước như Việt Nam, Philippines, Campuchia và Lào là những nước xuất khẩu thuận lao động. Các nước Singapore, Malaysia và Thái Lan được cho là đang bước vào giai đoạn phát triển cao hơn, nhu cầu về lao động kỹ năng cao đang tăng trong khi nguồn cung lại chưa được đáp ứng. Đây là một cơ hội tốt đối với lao động của tỉnh Quảng Bình nếu biết nắm bắt cơ hội và đủ khả năng tiếp cận. Như vậy, việc gia nhập AEC sẽ mang lại nhiều lợi ích cho lao động của tỉnh Quảng Bình. Việc tự do di chuyển lao động trong khối AEC sẽ mang lại nhiều lợi ích cho lao động của tỉnh Quảng Bình:

- *Thứ nhất*, di chuyển được lao động có kỹ năng tay nghề cao, người lao động có nhiều cơ hội tìm được việc làm trong AEC, do đó làm giảm tỷ lệ thất nghiệp của lao động ở tỉnh Quảng Bình.

- *Thứ hai*, khi tham gia vào AEC, lực lượng lao động của tỉnh Quảng Bình phải đổi mới quá trình đào tạo tay nghề, trang bị kỹ năng cũng như đổi mới hệ thống giáo dục, đào tạo theo đúng yêu cầu của thị trường lao động AEC.

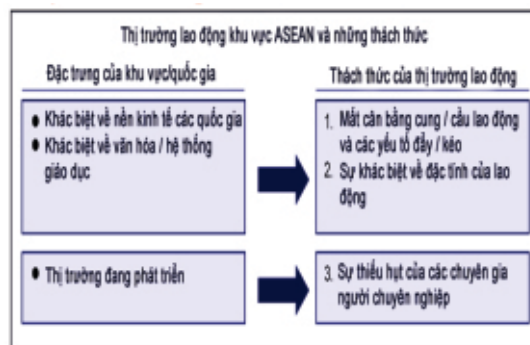
- *Thứ ba*, lợi ích thu được của của tỉnh Quảng Bình từ việc di chuyển lao động này

sẽ gia tăng rất lớn vì lao động có kỹ năng cạnh tranh, tạo khả năng nâng cao năng suất lao động, cải thiện đáng kể chất lượng công việc cũng như làm giảm chi phí lao động có kỹ năng.

- *Thứ tư*, việc gia nhập AEC sẽ tạo áp lực để tỉnh Quảng Bình hoàn thiện thể chế, điều chỉnh chính sách, quy định cũng như các đạo luật khác trước hết để thích nghi đồng bộ với quy định về lao động của các nước trong AEC.

2.2.2. Tác động tiêu cực

- *Cạnh tranh gay gắt về dịch chuyển lao động*

Hình 1. Thách thức của thị trường lao động AEC

Khi AEC hoàn tất mục tiêu tự do lưu chuyển lao động, nếu không có sự chuẩn bị đầy đủ, lao động của tỉnh Quảng Bình có tay nghề kém, thiếu các kỹ năng cần thiết (ngoại ngữ, tính chuyên nghiệp...) sẽ gặp khó khăn rất lớn. Trình độ lao động của tỉnh Quảng Bình có chuyên môn thấp, số lượng lao động không qua đào tạo chiếm tỷ trọng quá lớn trong cơ cấu lực lượng lao động. Trong khi đó, lao động có chuyên môn chiếm tỷ lệ rất nhỏ lại thêm kỹ năng vẫn còn nhiều hạn chế. Lao động của tỉnh Quảng Bình qua đào tạo phân bổ không đồng đều,

số lao động có trình độ đại học, cao đẳng quá cao so với lao động dạy nghề, trung cấp chuyên nghiệp dẫn đến hiện tượng “thừa thầy thiếu thợ”. Lao động của tỉnh Quảng Bình chủ yếu tập trung vào lĩnh vực nông nghiệp, nơi không đòi hỏi quá cao về kỹ năng và trình độ. Năng suất lao động của Việt Nam đứng thứ 4 trong khu vực ASEAN chỉ cao hơn Lào, Cambodia và Myanmar nhưng nhìn chung vẫn còn thấp so với mặt bằng trung bình trong khu vực và thế giới. Thấp hơn Singapore 18 lần, thấp hơn Malaysia 6,6 lần, thấp hơn Thái Lan 2,7 lần.

Thực hiện các Thỏa thuận thừa nhận lẫn nhau, AEC cho phép dịch chuyển tự do đối với lao động có trình độ cao trong 08 nhóm ngành nghề: kế toán, kiến trúc sư, kỹ sư, nha sĩ, bác sĩ, điều dưỡng, giám sát viên và du lịch. Mặc dù, 08 nhóm ngành nghề này tuy chỉ chiếm số lượng rất nhỏ (1%) trong tổng số lao động dịch chuyển trong AEC nhưng đều là những công việc tốt, có mức lương cao. Lao động được ưu tiên dịch chuyển là lao động có tay nghề, chuyên gia và người có chuyên môn. Sau khi có thỏa thuận, nhiều đánh giá cho rằng sẽ có một làn sóng lao động nước ngoài tràn vào Quảng Bình và ngược lại, lao động của tỉnh Quảng Bình sẽ sang các nước trong khu vực AEC một cách dễ dàng. Tuy nhiên, trên thực tế lao động của tỉnh Quảng Bình không dễ vượt qua các rào cản của các nước để tham gia vào thị trường AEC. Sau 2 năm chính thức gia nhập AEC, Việt Nam mới có 109 kỹ sư, trong đó có 10 kiến trúc sư, đủ điều kiện dịch chuyển, làm việc tại các nước ASEAN. Số người được công nhận đủ

kỹ năng nghề ASEAN còn quá khiêm tốn, chưa đủ tạo ra một sự dịch chuyển và trên thực tế, chưa ai có được việc làm ở các nước trong khu vực AEC. Nguyên nhân của việc số người Việt Nam được công nhận đủ kỹ năng nghề và đi làm việc ở AEC ít ỏi là do cộng đồng AEC cho phép dịch chuyển lao động có tay nghề, tuy nhiên, mỗi ngành nghề lại có những điều kiện riêng mà các nước phải thỏa thuận để công nhận lẫn nhau về tiêu chuẩn kỹ năng nghề, xây dựng khung đánh giá tiêu chuẩn thống nhất. Trong khi đó, khung trình độ quốc gia hiện nay trong AEC vẫn tồn tại một khoảng cách đáng kể, đặc biệt giữa các nước Campuchia, Lào, Myanmar và Việt Nam. Bên cạnh, sự khác biệt về tiêu chuẩn tay nghề của lao động nước ngoài, việc dịch chuyển nội khối còn hạn chế, chưa thông suốt bởi các nước đã có những sự phòng vệ nhất định. Đó là các quy định về giấy phép lao động và quy định của từng quốc gia trong AEC. Tức là khi vượt qua được rào cản về kỹ năng (chung), người lao động của tỉnh Quảng Bình còn phải vượt qua rào cản kỹ thuật của từng nước (riêng) cũng như còn phụ thuộc vào nhu cầu thị trường lao động ở nước đó.

- Gia tăng áp lực về nâng cao năng suất lao động

Ngoài việc các nước có những hàng rào kỹ thuật để bảo vệ lao động nội địa, một nguyên nhân khác dẫn tới chưa có sự dịch chuyển mạnh lao động có chuyên môn giữa Quảng Bình và AEC là chất lượng cũng như vị thế của lao động của tỉnh Quảng Bình vẫn khiêm tốn trên bản đồ lao động Việt Nam. Theo nhiều chuyên gia kinh tế, kỹ năng

nghề nghiệp của lao động của tỉnh Quảng Bình chỉ đạt mức trung bình và thấp so với yêu cầu của các doanh nghiệp trong nước và trong khu vực, vì vậy khả năng tham gia dịch chuyển trong AEC của lao động của tỉnh Quảng Bình không cao. Các kỹ năng mềm như làm việc theo tổ nhóm, kỹ năng xử lý tình huống, làm việc trong môi trường đa văn hóa... còn nhiều hạn chế. Thậm chí, lao động của tỉnh Quảng Bình còn thiếu ngay cả các kỹ năng làm việc cốt lõi như: sử dụng máy tính, internet, ngoại ngữ, khả năng tư duy sáng tạo, tính chủ động trong công việc, giải quyết vấn đề, quản lý thời gian... bị kiến thức, kỹ năng, thái độ và tâm lý dễ sẵn sàng dịch chuyển.

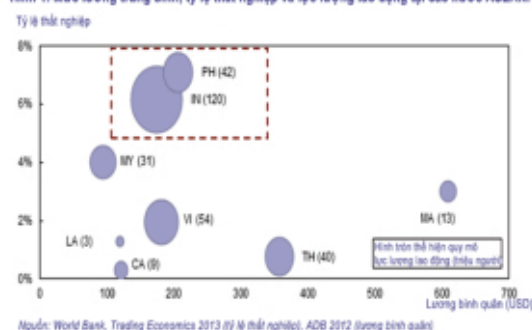
- *Gia tăng sức ép về giải quyết việc làm, giảm thất nghiệp*

Hiện nay, lao động di chuyển trong nội bộ các nước AEC là 6,5 triệu người, trong đó, lao động đến từ các nước AEC chiếm 2,28 triệu người (gần 35%), còn lại đến từ các nước ngoài khu vực AEC. Ba quốc gia là điểm đến chính của lao động nhập cư là Malaysia, Singapore, Thái Lan (chiếm gần 90%) và phần lớn người lao động làm việc ở các nước này đến từ Indonesia, Malaysia, Myanmar.

Tham gia vào AEC, người lao động của tỉnh Quảng Bình có thể dịch chuyển giữa các quốc gia, bên cạnh việc mang theo kiến thức, kỹ năng, sức lực để sáng tạo giá trị còn mang theo cả phong tục, tập quán, lối sống, do đó rất dễ gây nên tính phức tạp trong quản lý di cư cũng như làm phát sinh các vấn đề xã hội. Mức độ lành nghề hay tính chuyên nghiệp của người lao động sẽ được đặt lên hàng đầu và đây được xem là

một trong những rào cản kỹ thuật lớn nhất đối với lao động Việt Nam nói chung, lao động của tỉnh Quảng Bình nói riêng khi tham gia thị trường lao động AEC. Những lao động của tỉnh Quảng Bình thiếu kỹ năng ít có cơ hội tìm việc làm ở các nước AEC và đây là áp lực buộc các cơ sở giáo dục đào tạo của tỉnh Quảng Bình phải đổi mới quá trình đào tạo tay nghề, trang bị kỹ năng cũng như đổi mới hệ thống giáo dục, đào tạo theo đúng yêu cầu của thị trường lao động AEC.

Hình 1: Mức lương trung bình, tỷ lệ thất nghiệp và lực lượng lao động tại các nước ASEAN.

Hình 2. Thực trạng lao động tại các nước AEC

Quảng Bình chưa phải là điểm đến và cũng không phải là điểm dịch chuyển lao động chất lượng cao ở Việt Nam. Trong 08 MRA giữa các nước AEC chỉ ưu tiên tự do dịch chuyển lao động có tay nghề, lao động phổ thông không được ưu tiên trong khi lao động của tỉnh Quảng Bình tỷ lệ lao động phổ thông chưa qua đào tạo nghề còn chiếm đa số. Vì vậy, lao động của tỉnh Quảng Bình không dễ dàng tự do di chuyển sang các nước AEC bằng con đường hợp pháp mà chủ yếu là bất hợp pháp. Vấn đề này được bộc lộ rõ sau đại dịch Covid-19, lực lượng lao động của tỉnh Quảng Bình đi lao động bất hợp pháp tại các nước Lào, Thái Lan,

Malayxia về nước cách ly hàng ngàn người. Điểm yếu cơ bản của lao động tỉnh Quảng Bình là khả năng ngoại ngữ, tính chuyên nghiệp và đạo đức nghề nghiệp còn thấp. Trình độ công nghệ thông tin chưa đáp ứng yêu cầu khi tham gia vào mạng lưới sản xuất toàn cầu.

3. KẾT LUẬN

Như vậy, tham gia vào thị trường AEC, dưới sự tác động của các cam kết về tự do lưu chuyển hàng hóa, tự do hóa mậu dịch, tự do hóa đầu tư và tự do di chuyển lao động trong nội khối AEC sẽ tạo ra nhiều cơ hội và thách thức cho các doanh nghiệp, người lao động tỉnh Quảng Bình trong giai đoạn phát triển mới. Để nắm bắt cơ hội, vượt qua thách thức, các cơ quan ban ngành của tỉnh Quảng Bình cần xây dựng một chiến lược tổng thể để nâng chất lượng lao động của tỉnh Quảng Bình vươn tới trình độ chuyên môn cao, chất lượng cao. Tăng cường quản lý nhà nước về thị trường lao động, thường xuyên cập nhật thông tin liên quan đến thị trường lao động theo hàng tuần, hàng tháng, hàng quý trên các phương tiện thông tin đại chúng hoặc các kênh chuyên dùng riêng biệt nhằm cung cấp cho người lao động có đầy đủ thông tin nhất về cung cầu lao động, sự biến động lao động trong từng ngành nghề cụ thể. Các cơ quan chức năng cần có chiến lược duy trì và phát triển nguồn lực lao động có kỹ năng cao phù hợp với quá trình hội nhập và điều kiện phát triển kinh tế đất nước theo từng giai đoạn cụ thể. Cần quan tâm đến hướng nghiệp, dạy nghề ngay từ khi các em đang học phổ thông, phát triển các trường cao đẳng nghề,

kỹ thuật nghiệp vụ, cao đẳng cộng đồng để đào tạo kỹ sư thực hành, công nhân trình độ cao, góp phần giảm áp lực đối với giáo dục đại học, trang bị kiến thức ở trình độ lành nghề và bán lành nghề cho những học sinh chưa hoàn thành chương trình giáo dục trung học phổ thông, không có điều kiện học cao hơn cũng như những lao động muốn chuyển đổi nghề nghiệp. Đối với lao động nông nghiệp của tỉnh Quảng Bình, những người chịu tác động mạnh nhất sau khi hội nhập AEC, các cơ quan chức năng có liên quan cần quan tâm và hỗ trợ nhiều hơn nữa thông qua các chương trình như tài trợ chi phí học nghề, thuê chuyên gia tư vấn, gửi đi hội thảo, giao lưu học hỏi, tiếp thu kinh nghiệm với các tổ chức cá nhân đã thành công trong cùng lĩnh vực. Tiến hành cải cách, đổi mới, xây dựng lại chương trình giáo dục phù hợp với xu thế phát triển của thế giới. Tạo ra sự liên kết chặt chẽ, rõ nét giữa nhà trường và doanh nghiệp nhằm hướng đến sự phối hợp hài hòa và có tính hệ thống giữa bên đào tạo lao động và bên sử dụng lao động. Tăng cường hợp tác quốc tế để nâng cao chất lượng đào tạo.

Đối với bản thân người lao động tỉnh Quảng Bình: Người lao động tỉnh Quảng Bình cần nhận thức được rằng muốn nâng cao cơ hội việc làm tại thị trường AEC cần phải chủ động học hỏi, mở rộng kiến thức, phát huy sự sáng tạo, thay đổi tư duy khoa học, trau dồi ngoại ngữ và không ngừng nỗ lực vươn lên trong mọi hoàn cảnh. Tìm hiểu kỹ những yêu cầu trong thị trường lao động Asean để chủ động và sẵn sàng tham gia hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Luật người lao động Việt Nam đi làm việc ở nước ngoài theo hợp đồng, Luật số 72/2006/QH11.
- [2] Hà Văn Hội (2016), “*Tham gia Cộng đồng kinh tế ASEAN và những tác động đến thương mại quốc tế của Việt Nam*”, Trường Đại học Kinh tế - Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [3] Đường Loan (2017), “*Lao động Việt Nam sau 2 năm gia nhập AEC: Vẫn chưa sẵn sàng hội nhập*”, www.sggp.org.vn/lao-dong-viet-nam-sau-2-nam-gia-nhap-aec.
- [4] Ngô Thị Trang (2016), “*Khung pháp lý về tự do hóa lao động trong Cộng đồng kinh tế Hiệp hội các nước Đông Nam Á - Một số hạn chế và khuyến nghị*”, Tạp chí Nhà nước và Pháp luật, số 343, 11/2016, tr. 79-84.
- [5] UBND tỉnh Quảng Bình (2016), *Quyết định số 3879/QĐ-UBND, ngày 05 tháng 12 năm 2016 về Phê duyệt Kế hoạch triển khai thực hiện Đề án “Đào tạo nghề cho lao động nông thôn tỉnh Quảng Bình đến năm 2020”*, giai đoạn 2017 - 2020.

Lời cảm ơn: Bài báo này là sản phẩm của đề tài cấp tỉnh năm 2019. Theo QĐ số 2199/QĐ-UBND.

Liên hệ:

ThS. Phan Thị Thu Hà

Khoa Luật, Trường Đại học Quảng Bình.

Địa chỉ: 18 Nguyễn Văn Linh, Đồng Hới, Quảng Bình

Email: demenkyloe@gmail.com

Ngày nhận bài: 03/01/2023

Ngày gửi phản biện: 07/01/2023

Ngày duyệt đăng: 01/8/2023